maakt van antieke teksten uit het Romeinse Rijk, zodat het boekje garant staat voor veel bloemleesplezier. Fans van Asterix zullen met herkenning de beschrijving lezen van de opbouw van een legerkamp. Bourgondiërs kunnen smullen van de decadentie bij Trimalchio's dinerpartij. Het spektakel dat Apuleius beschrijft in een provinciaal amfitheater is waarschijnlijk verdicht, zoals Calgacus' rede, maar toch geeft het een mooi beeld van dergelijke shows (waarvoor we ook andere getuigenissen hebben). Meer prozaïsche teksttypen zijn ook geselecteerd: grafschriften, wetteksten, graffitti; hierbij is gekozen voor bijzondere gevallen, dus niet voor de alledaagse norm. Ook dit komt het leesplezier ten goede.

Siward Tacoma

FELIPE FERNÁNDEZ-ARMESTO, *HOE DE WERELD WERD ONTDEKT. GESCHIEDENIS VAN DE ONTDEKKINGSTOCHTEN.*
(SPECTRUM: UTRECHT 2007) 464 BLZ., PRIJS € 39,95.

Een grote uitdaging voor ontdekkingsreizigers was het vinden van een bevaarbare route tussen de noordelijke Stille Oceaan en de noordelijke Atlantische Oceaan, de zogenaamde Noordwestpassage. In de negentiende eeuw werd deze zoektocht voor vele Engelsen een obsessie. 'In september 1846 kwamen de schepen van John Franklin in het ijs vast te zitten voor twee winters en twee zomers. Franklin en vierendertig man overleden aan mysterieuze ziekten. In april 1848 verlieten de overlevenden de schepen om naar het zuiden te lopen. Allen kwamen onderweg om als gevolg van honger, scheurbuik en mogelijk loodvergiftiging door de soldeer die was gebruikt voor het sluiten van conservenblikken.'
Wie het zoveelste verhaal over Marco Polo, Columbus of Livingstone verwacht, komt bedrogen uit. Dit boek biedt meer. Behalve de geschiedenis van de ontdekkingsreizen, beschrijft Fernández-Armesto ook volksmigraties in alle delen van de wereld, beginnend ongeveer 150.000 jaar geleden. Het boek bevat twee verhaallijnen. Het eerste verhaal is een overzicht van de ontwikkeling van één cultuur, die van de *Homo erectus*, tot de opsplitsing van deze ene cultuur in meerdere culturen en de spreiding ervan over de wereld. Deze samenlevingen gingen in de loop der tijd steeds minder op elkaar lijken. De beschrijvingen uit dit eerste deel berusten vooral op archeologische vondsten en antropologische gegevens. Het tweede verhaal, dat het grootste deel van het boek beslaat, beschrijft de toenadering en de contacten tussen al die verschillende culturen. Hierin is een grote rol weggelegd voor verkenners, pioniers, handelaren, idealisten en wetenschappers. Vooral dit deel bevat fragmenten van kronieken die veel fantasieën en sensationele gebeurtenissen schetsen, maar ook veel beeldend en betrouwbaar materiaal leveren.
Bestaan er typisch West-Europese kenmerken waardoor West-Europa de leiding nam in de ontdekking van de wereld? Waarom mislukten de meeste ontdekkingstochten? Waarom kenden veel gebieden en volken een lange geschiedenis van isolement? Alle vragen worden zorgvuldig beantwoord.
En wat valt er nog te ontdekken in 2008? 'Evolutie houdt nooit op (...). Technologie biedt mogelijkheden om de dingen anders te zien – van dichtbij of vanuit een andere hoek (...). De diepte van de oceaan, de aarde onder de aardkorst, het bladerdak van het regenwoud, de bovenste laag van de atmosfeer – de verkenning hiervan staat nog in de kinderschoenen.' Een uitdaging in de eenentwintigste eeuw!

Anny Hartgerink

ADRIAN GOLDSWORTHY, *CAESAR*
(ANTHOS: AMSTERDAM 2007), 640 BLZ., € 29,95.

'Es dauerte (...) Jahrhunderte, bis mann begriff, daß Cäsar nicht bloß den Römern eine neue Provinz erobert, sondern die Romanisierung der westlichen Landschaften begründet habe.' Met deze woorden schetste Theodor Mommsen meer dan een eeuw geleden het belang van Caesars campagnes in Gallië: een omslagpunt in de Europese